

שונות

גישה שונה במקצת לניהול ענף הרפת

רשמים מביקור ברפת קיבוץ עין המפרץ

חי הברון, ה.מ.ב.

רפת ריווחית ב־7,450 ק"ג חלב תגובה שנתית? האיך יתכן, כאשר מדובר במשק שאינו עומד בראש הליגה ואף פעם לא עמד בראשה? בשנה שעברה – תשמ"א – תפס משק זה את המקום ה־172 מבין 182 עדרים שיתופיים. מבניו ומתקניו ישנים ושופצו מדי פעם, הן כדי לספק את צרכי גדילת העדר (אך זאת היא נחלת ההיסטוריה, כי מאז שנת תשל"ג היקף העדר יציב ומספר הפרות שבו עולה במעט על 300), והן כדי להתאימם לצרכים הטכנולוגיים שהשתנו במרוצת שנות קיום העדר. המבנים הינם פשרה בין הרצוי והמצוי כשהדגש על ניצול היסוד הקיים עד כמה שאפשר – ועד כמה שכדאי, וכמובן שזה מקטין את ההשקעות בענף.

נפגשתי במשרד הרפת – הפשוט אך הפונקציונלי – שבמבנה קטן מול מכון החליבה עם צוות הרפתנים ומרכז המשק של עין המפרץ, על מנת ללמוד את "הסוד" של הצלחת ענף הבקר, חלב, גידול ופיטום עגלים. כמו כן סיירתי עם החברים במתקנים: סככות פרות, עגלות ועגלים, ש"שופרו" בזמנו מסככות ריפוד עמוק לסככות טפחות. פה ושם נותרו אפילו שרידים של תאי רביצה, אך אין כמעט פרה משתמשת בהם, והיא מעדיפה לרבוץ בחצר המבוטנת או על הטפחות; במכון החליבה שעבר שיפוצים אחדים מאז הוקם כאחד המודרניים עם עגלת מזון מרוכז אוטומטית הנוסעת על פס עילי ושופכת לכל פרה את מנתה הקצובה לתוך האבוס לפני החליבה; דיר היונקים ובו תאים

עדר עין המפרץ – ברקע חצר רחצה צמודה לחצר ההמתנה של מכון החליבה

ייצור החלב בתשמ"א עלה אמנם באחוזים ניכרים על מיכסת החלב, שבאותה השנה היתה 2.154,000 ליטר. השיווק לתנובה עבר את המיכסה בפחות מ-5%, לאחר שהמשק אילתר מערכת פיסטור ביתית, בעזרת מצנני לוחות ששימשו את הרפת לפני שנים רבות. כך נוצל חלב עודף לצריכה ביתית, דבר שבתקופה הראשונה אחרי המהפך החלבי השתלם בהחלט. עם שינוי יחסי מחיר חלב:סובסידיה בתקופה האחרונה "התהפך" חשבון זה והמשק פועל בהתאם.

עם קבלת תוספת במיכסת 1981/82 נראה שגם השנה ישווק חלב עודף באחוזים סבירים בלבד.

תנובת החלב הממוצעת לפרה בעדר לפי סיכומי ביקורת החלב והשומן נעה בתחום שבין 7,000 עד מעל ל-7,800 ק"ג זה שנים רבות. משנת תשל"ו היתה תכולת השומן גבוהה ומעל הממוצע הארצי, בין 3.48% ל-3.57%. על שאלתי מה מביא לאחוז השומן הגבוה יחסית, לא קיבלתי תשובה ברורה מרפתי עין המפרץ. אין הם מכוונים את ההזנה במיוחד לשומן רב בחלב ואף אין הם רואים מטרה כלכלית ברורה בתכולת שומן גבוהה בחלב, ובכל זאת הם משערים שזו תוצאה של הזנה מאוזנת יותר מהמקובלת ברוב המשקים.

האם שלוחת הפיטום משתלמת? אביק, מרכז המשק ורפתן ותיק, עונה ב"כן" מוחלט. שלוחת הפיטום "קונה" את העגל משלוחת החלב במחיר השוק – אין קניות מהחוץ. המבנים לעגלים קיימים ובגלל חוסר האפשרות להגדיל את העדר, אין להם שימוש אלטרנטיבי, ובתנאים אלה יש ריווח יפה מהפיטום.

אגב, הוא מעיר, הכלכלן בעכו גילה שקיים קשר בין השגת מחיר גבוה לחלב (שומן ואיכות) לבין השגת מחיר גבוה לבשר באותו המשק. אין ודאות לסיבות לכך, אך ההשערה היא שכאשר משיגים תוצאות כלכליות טובות בחלב ומשווקים חלב "טוב", מיצרים ומשווקים גם בשר "טוב".

רפת גידול העגלות

לקבוצות עגלות, אף הם על טפחות, עם חצרות לכל קבוצת עגלות. פעם שימש דיר זה רפת חולבות שנקשרו בה בשורה ארוכה אחת; רק סככת הכלובים תוכננה ונבנתה כפי שהיא היום, פונקציונליות, פשוטה, והיגיינית.

ייצור יציב

כאמור היקפו המספרי של עדר זה יציב במשך שנים רבות ועולה במעט על 300 חולבות. בתשמ"א הוא מנה 333 פרות וגם השנה יש בו כ-330 פרות. מספר דומה של עגלות מכל הגילים עד להמלטה מוחזק ברפת. מפטמים כל שנה כ-170 עגלים ילידי עין המפרץ בלבד, ומשווקים אותם בגיל של כ-14 חודשים במשקל ממוצע של 480 ק"ג.

דיר היונקים

בורות התחמיץ ריקים

בקיץ מגדלים עשב רודוס (פניקום) על שטח של כ-130 דונם במים זולים. שטח זה הינו שטח שולי שאינו משתלב בקלות בשטחי העיבוד של המשק. את כל העבודה – עיבוד, השקיה, קציר, הובלה – מבצעים הרפתנים בעצמם. מאביסים 25 ק"ג ויותר עשב רודוס לפרה בחודשי השיא. בתקופת יולי – אוקטובר נעזרים גם בשורות תירס, תוצרת לוואי מבית החרושת הקרוב, בכמויות של 2 עד 3 טון ליום.

בעוד הפרות אינן רואות חציר בקיץ, גבוהות התנובה מקבלות בחורף עד 5 ק"ג ליום. המשק מגדל חציר בקיה ודגן מאיכות בינונית למדי. קש מואבס לפרות נמוכת תנובה, ליבשות, לגידול ולעגלים. השנה השתמשו לראשונה גם ב"חציר" תירס, מחייך בני. זהו כמובן קש תירס ולא חציר.

המזון המרוכז הכולל עד ל-4 ק"ג גרעיני כותנה בחודשי החורף ופחות מזה בקיץ, מגיע

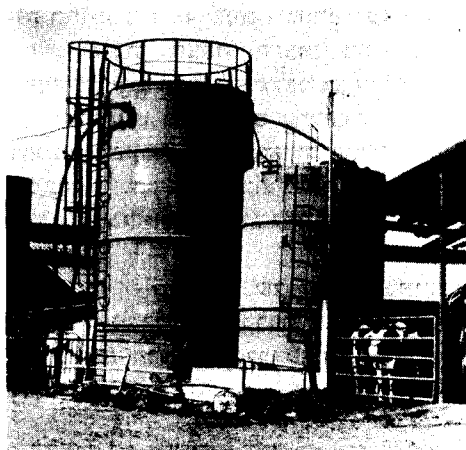
הרפתנים הם גם מספואניקים

הזנה כלכלית

קיבוץ עין המפרץ היה אחד מחלוצי השימוש במי גבינה.

אין זה מקרה, אומר אביק, כי קו המחשבה של המשק מאז ומתמיד היה להזין את העדר במזון זול וטוב ככל האפשר. אם בעזרת מזון זול ניתן ליצר ליטר חלב במחיר נמוך יותר – אף כאשר הדבר גורם לתנובה ממוצעת נמוכה יחסית לפרה – אזי זה כלכלי ומשתלם למשק. הריצה להופיע בראש הליגה מונעת ממשקים רבים את השימוש במזונות זולים ואת הייצור הכלכלי המירבי, טוען בני, מרכז הרפת.

אכן, משק עין המפרץ משתמש בכ-40 טון מי גבינה ביום בממוצע שנת, לכל העדר. בדרך כלל

מרכז מי הגבינה

שותות הבהמות את כל הנוזלים בחצרות בצורת מי גבינה בלבד. רק לפרות גבוהות תנובה יש גישה לשוקת מים בחצר במקביל לשוקת מי הגבינה. כמובן, כל הפרות החולבות יכולות לשתות מים גם בחצר ההמתנה. על בסיס של חומר יבש עולים מי הגבינה פחות באופן משמעותי מהמזון המרוכז, וזה אפילו לאחר שבשנה האחרונה התיקרה בהרבה ההובלה המהווה מרכיב עיקרי במחיר מי הגבינה.

בגלל הכמות הגדולה של מי הגבינה, אין מאביסים תחמיץ ואף לא קליפות הדירים. בורות התחמיץ שנבנו לפני עידן מי הגבינה – ריקים.

בעזרת המעבדה האזורית בעכו, שופר המצב באופן ניכר. הדבר הגביר את תנובת החלב ומקביל הפחית באופן ניכר את השימוש באנטיביוטיקה, וכך מונע פחת ניכר בחלב לשיווק.

תחלופת הפרות היא נמוכה מזו הממוצעת במשקי האיזור, וכתוצאה מכך יכול המשק למכור כ־30-40 עגלות כל שנה ועדיין הוא שומר על יציבות היקף העדר.

צוות, ניהול וכלכלה

המשק מתברך בצוות – רובו צעיר – מגובש ונלהב. מבין 8 החברים המקצועיים שבצוות, ארבעה צברו ותק של יותר מעשר שנים. בולט ביניהם זקן הרפתנים במשק, אדק, שהוא בעל ותק המתקרב ל־45 שנים ו"שולט" על שלוחת הגידול ברפת. הצוות הקבוע נעזר במספר תלמידים ולרוב ישנם גם אולפניסט או שניים.

כל הרפתנים משתתפים בחליבות וכן באים "רפתנים לשעבר" לעזרת הצוות בחליבות שבת וחליבות לילה. חוק קבוע הוא שאחד משני החולבים בכל חליבה חייב להיות רפתן מהצוות הקבוע.

אין חלוקה מוחלטת של עבודות ותחומים בענף, אך מלבד ריכוז הרפת ושלוחת הגידול, משמש אחד הרפתנים סדרן עבודה, אחר ממונה

אדק, זקן הרפתנים, האחראי על גידול היונקים

לכדי 14 ק"ג לפרה ליום ובחלקו מוגש בעת החליבה במכון.

המשק לא רכש עגלה מערבלת וממשיך להשתמש בכלים המתאימים למוזנות השונים, שהיו ברשותו לפני "עלית" העגלה המערבלת. "אנחנו נותנים לפרה לערבל את המזון בעצמה", אומרים הרפתנים.

הסיכומים הכלכליים של ש.ה.מ., לשכת עכו, מראים בעקביות במשך שנים רבות, את התוצאות הטובות של ההזנה בעין המפרץ. זה מתבטא בכל המדדים המתיחסים להוצאה על מזון, הן באחוז עבור מזון מכלל הוצאות הייצור, הן בהוצאה המוחלטת עבור המזון והן בתפוקה עבור 1 שקל (או מקודם 1 ל"י) של הוצאה למזון. אם יתברר שבשנה זו ההתיקרות הניכרת בהובלה גרמה לייקור מי הגבינה מעל ומעבר לכדאיות השימוש הרב, נצטרך לבדוק את זה ולהעריך בהתאם – אומרים הרפתנים.

מוריות ובריאות

המלטות לפרה/שנה הסתכמו בשנת תש"ם ב־1.09 ובתש"א ב־1.07.

איזור המפרץ, כמו כל איזור החוף, סובל מפוריות ירודה בשיא הקיץ. אך שיעור ההתעברות בעדר עין המפרץ עולה תמיד על הממוצע האזורי, אפילו בחודשים הקריטיים.

את הפרות מגישים להזרעה אחרי 50 ימים, פרות גבוהות תנובה מאוחר יותר, מבכירות בכ־70 ימים. עגלות מגישים להזרעה בגיל 14 חודשים ובמשקל של לא פחות מ־320 ק"ג.

כמעט ואין מכירים במשק זה עצירת שליה, ואם קורה הדבר הוא נדיר מאוד. גם דלקות רחם כמעט ואינן מוכרות. לממליטות יש דיר המלטה, אליו מביאים את הפרות והעגלות כשבועיים לפני ההמלטה. דיר ההמלטות הוא משטח מקורה ומרופד היטב אשר פעם שימש מתבן ואשר בו הותקן תא אחד להמלטה. את הוולד מעבירים לכלוב ואת הפרה לקבוצת הפרות מיד אחר ההמלטה.

בשנים הקודמות היו בעיות לא מעטות בשל דלקות עטין. השימוש באנטיביוטיקה היה "חופשי", כדברי הרפתנים. רק בשנה האחרונה,

חיובית. הרפת נמצאת בין הענפים הריווחיים, מחזורה מהווה כ-10% מכלל המחזור הכספי של המשק וכ-25% מהמחזור מהחקלאות. אם גם ישנם ענפים שהכירו שנים טובות יותר מהרפת, אזי אין ענף יציב כמו ענף הרפת, התלוי יותר במשק ובצוות ופחות בגורמי חוץ. דוגמה לכך – הכשלון המוחלט של האבוקדו לפני שנה והריווחיות המפוקפקת של הכותנה בעונות האחרונות. הרפת נחשבת במשק לענף בריא, טוב, ודאי ויציב, וזה קובע את יחסם החיובי והמעודד של המשק ומוסדותיו.

★

יצאתי מהביקור ברפת עין המפרץ ומהפגישה עם החברים בהרגשה טובה. בולטת פה הגישה החיובית, המעשית, לא להשגת שיאים ראוותניים, לא השקעות אופנתיות אלא שיקולים כלכליים בריאים, סיפוק מההישגים של עבודת הצוות ורצון לעבוד בענף מוצלח ומכובד, תוך ניצול רציונלי של אמצעים קיימים והתאמת הניהול לתנאים המשתנים.

על אחזקת המכון ושלישי אחראי ליישום. ליוסי, האחראי ליישום, טענות רבות למערכת עיבוד הנתונים החדשה. ראשית, עד ליום זה אין המשק נקי משגויים, ובמשך תקופה ארוכה מאוד "צולעת" קבלת דו"חות הפלט, חוץ מהדו"חות המתיחסים לתנובת החלב – וגם אלה מגיעים באחור רב (דו"ח דצמבר הגיע בימים האחרונים של פברואר). עד היום הזה טרם קיבלו הדרכה מספקת והסברים בנוגע לדו"חות השונים. למשל, אין יודעים איך להשתמש בדו"ח פוריות. מקודם, ללא דו"ח עינב, "הסתדרו" יותר טוב בהשתמשם בנתוני הפוריות שנרשמו במשק. למעשה עובדים כיום אך ורק עם מספרי ביקורת החלב הנרשמים במשק ביום הביקורת. כך לא זכו עד כה להשתמש בתוצאות המיחשוב כאמצעי לניהול. ימי העבודה שהושקעו בשנים האחרונות למעט העבודה הקשורה בעיבוד הרודוס – נעים בין 7.1 לבין 7.7 לפרה/שנה, לעומת כ-10 ימי עבודה לפרה/שנה באיזור.

איך מתיחס המשק לענף הרפת? תשובת כל החברים אחידה: גישת המשק לרפת הינה

בדיקות מזון בעלי-חיים

* מנות כוליות	* תערובות
* תחמיצים	* חומרי גלם
* שחת	* דיגום ואיסוף

אנליסט בע"מ יישום ידע מדעי
קרית ויצמן, רחובות, 76111 טלפון 054-75949

